

Література

1. Бицюра Ю. До проблеми визначення поняття сталого економічного зростання та розвитку / Ю. Бицюра // Економіст. – 2006. – № 5. – С. 62–65.
2. Василенко В. Н. Архитектура регионального экономического пространства : монография / В. Н. Василенко. – Донецк : ООО “Юго-Восток, Лтд”, 2006. – 311 с.
3. Василенко В. Н. Распределение компетенции (полномочий) между органами государственной власти и органами местного самоуправления / В. Н. Василенко // Региональное (областное) самоуправление. – Донецк : ИЭПИ НАН Украины, 2005. – С. 60–87.
4. Василенко В. Н. Формирование экономических систем как доминанта регионализации страны / В. Н. Василенко // Научные труды Донецкого национального технического университета. (Сер. “Экономическая”). – Донецк : ДонНТУ, 2005. – Вып. 31. – С. 5–12.
5. Гудзь П. В. Системний підхід в управлінні регіональної економіки / П. В. Гудзь // Вісник Хмельницького національного університету. – 2005. – № 5. – Т. 1. – С. 11–19.
6. Василенко В. Н. Экономико-правовой механизм развития социально-экономических территориальных систем (концепция и методика исследования темы НИР) / В. Н. Василенко, П. В. Гудзь, В. Н. Савенко, М. Г. Словка // Экономика и право. – 2004. – № 2(9). – С. 107–117.
7. Данилишин Б. М. Сталий розвиток України : реалії і проблеми / Б. М. Данилишин // Проблеми сталого розвитку України : зб. наук. доп. – К. : БМТ, 2001. – С. 133–150.
8. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку / Г. Дейлі. – К. : Інтелсфера, 2002. – 220 с.
9. Клияненко Б. Т. Влияние территориальной структуры хозяйственного комплекса регионов на динамику ее развития / Б. Т. Клияненко, Т. С. Максимова // Вісник Академ. екон. наук України. – 2004. – № 1(5). – С. 32–37.
10. Миротин Л. Б. Системный анализ в логистике : учебник / Л. Б. Миротин, Ы. Э. Ташбаев. – М. : Экзамен, 2004. – 480 с.
11. Майер Дж. М. Основні проблеми економіки розвитку / Дж. М. Майер, Дж. Е. Раух, А. Філіпенко. – К. : Либідь, 2003. – 750 с.
12. Шубравская Е. Устойчивое экономическое развитие : понятие и направление исследований / Е. Шубравская // Экономика Украины. – 2005. – № 1. – С. 36–42.
13. Богачов С. В. Управління ефективністю функціонування великого господарського комплексу : методи і інструменти / С. В. Богачов, М. В. Мельникова // Вісник Хмельницького національного університету. (Сер. “Економічні науки”). – 2005. – Т. 1, ч. 2. – С. 127–132.
14. Гончарук О. В. Управление транспортом : вопросы теории и практики / О. В. Гончарук. – СПб. : Наука, 1994. – 219 с.
15. Волгина Н. А. Государственное регулирование рыночной экономики / Н. А. Волгина, В. И. Кушина. – М. : Экономика, 2000. – 735 с.
16. Белов И. В. Экономическая теория в СССР : Исторический опыт, современные проблемы и решения, взгляд в будущее / И. В. Белов, В. А. Персианов. – М. : Транспорт, 1993. – 415 с.
17. Кузнецова Е. Ю. Особенности управления транспортной системой : учеб. пособие / Е. Ю. Кузнецова, А. В. Курбатова, А. Г. Мартынов. – Екатеринбург : ИПК УГТУ, 1999. – 100 с.
18. Державне регулювання економіки : навч. посібник / [С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко]. – К. : КНЕУ, 2000. – 316 с.
19. Богомазов В. А. Государственное регулирование транспортной деятельности и стратегическое управление автотранспортным предприятием / В. А. Богомазов. – СПб. : СПбГИЭА, 1997. – 156 с.
20. Парахина В. Н. Государственное регулирование деятельности предприятий пассажирского транспорта : финансово-экономический аспект / В. Н. Парахина. – Ставрополь : СтГТУ, 1999. – 144 с.
21. Плікус І. Й. Державне регулювання підприємств пасажирського автотранспорту / І. Й. Плікус // Фінанси підприємств. – 2005. – № 4. – С. 133–138.

УДК 338.27:311.17

Г. В. АНІСІМОВА
Донецький національний університет**ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ**

Стаття присвячена дослідженню взаємозв'язків між показниками еколого-економічного розвитку Донецького регіону. Визначено обсяги та напрямки впливу на екоситуацію в регіоні з боку наявного населення та з боку підприємств. Запропоновано шляхи перерозподілу стягнень за забруднення середовища з підприємств регіону.

The article is devoted to the research of interdependences between indicators of ecologic and economic development in Donetsk region. The levels and directions of influence of householders and enterprises on ecologic situation in the region are defined. The ways of payments redistribution for environmental pollution are offered.

Інтенсифікація соціально-економічних процесів, нарощування обсягів промислового виробництва за відсутності масового впровадження очисних технологій та ресурсозбереження призводять до погіршення екологічної ситуації в Україні. Забруднення навколишнього середовища стає все більш значним і негативно впливає на життєдіяльність всього населення України. Така ситуація вимагає свого негайного вирішення та ухвалення ефективних управлінських рішень на державному рівні. Обґрунтування певних управлінських заходів виступають результати економіко-статистичного аналізу з використанням специфічних методів статистики.

Проблемами еколого-економічного розвитку, аналізу стану навколишнього середовища, вивчення факторів впливу на екоситуацію займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені як В. Данилов–Данильян [1], К. Лосєв [1], Л. Мельник [2], Л. Хенс [2], Е. Гірусов [3], І. Сотник [4], В.Тарасова [5] тощо. Поряд з тим залишаються актуальними для досліджень питання необхідних обсягів стягнень за забруднення середовища, раціонального розмежування відповідальності за погіршення екоситуації, методів стимулювання та заохочення підприємств до екологічно безпечної діяльності.

Таким чином, метою даної роботи є дослідження динаміки та взаємозв'язків між показниками еколого-економічного розвитку Донецького регіону. Як головні індикатори еколого-економічного розвитку досліджено показники утворення небезпечних відходів та обсяги викидів в атмосферу. Динаміка даних показників зумовлена впливом діяльності населення (показник чисельності наявного населення) та активністю промислових підприємств (показник прибутку підприємств як результат діяльності функціонуючих підприємств). У свою чергу, динаміка утворення відходів та викидів в атмосферу впливає на розміри екологічних платежів. Наведені теоретичні гіпотези щодо причинно-наслідкових взаємозв'язків практично реалізовано в моделях парної та множинної регресії на основі офіційних статистичних даних по містах Донецького регіону за допомогою методу кореляційно-регресійного аналізу.

Для аналізу залежності між обсягом екологічних платежів, який виступив результативною ознакою, і чинниками, серед яких вибрані показники викидів в атмосферу, утворення шкідливих відходів, а також показник прибутку підприємств області побудовано парні регресійні моделі, параметри яких наведено в табл. 1. На основі отриманих даних можна зробити висновок, що між обсягом екологічних платежів і розміром викидів в атмосферу існує тісний взаємозв'язок. При цьому зміна результату на 90,8 % обумовлена зміною розміру викидів в атмосферу, а в моделі з чинником прибутку варіація обсягу екологічних платежів на 35,6 % залежить від варіації даного фактора. Найменше варіація екологічних платежів залежить від показника утворення шкідливих відходів – на 22,6 %.

Таблиця 1

Параметри парної лінійної регресії за 2008 р.

Результативний показник	Факторна ознака	Параметр регресії		Критерій апроксимації	
		a_0	a_1	F -критерій	R^2
Екологічні платежі, тис. грн	Прибуток, млн грн	3506	3,513	14,4	0,356
	Утворення небезпечних відходів, т	3935	0,059	7,6	0,226
	Викиди в атмосферу, тис. т	-66,9	101,3	257,8	0,908

Параметри рівнянь a_1 свідчать про те, що збільшення прибутку підприємств на 1 млн грн у 2008 р. призвело б до зростання екологічних платежів на 3,5 тис. грн в середньому по містах Донецької області, при цьому збільшення показника утворення небезпечних відходів на 1 тону привело б до зростання підсумкового результату на 59 грн. Збільшення викидів в атмосферу на 1 тис. тонн зумовило б зростання екологічних платежів на 101,3 тис. грн в середньому по містах Донецької області. Отже, слід враховувати отримані дані під час формування елементів механізму фінансування заходів з охорони природи. Так, з отриманих даних видно, що розмір екологічних платежів, а отже й фінансування природоохоронних заходів, переважно залежить від обсягу викидів в атмосферу. Але, зважаючи на непомірно високі обсяги утворення небезпечних відходів слід було б переглянути механізм формування розміру платежів з урахуванням отриманих регресійних коефіцієнтів.

Модель парної лінійної залежності має свої недоліки: враховує вплив лише одного чинника на результат. Окрім цього, отримані параметри по різних парних регресійних моделях не можна порівнювати. Для визначення форми лінійної залежності від декількох чинників використовують модель множинної регресії вигляду:

$$y_x = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_nx_n \quad (1)$$

Для забезпечення можливості порівняння параметрів різних показників дане рівняння приводять до стандартизованого вигляду. В роботі побудовано моделі множинної регресії залежності показників утворення небезпечних відходів і викидів в атмосферу від факторів прибутку підприємств (x_1) і чисельності наявного населення (x_2). Параметри регресії та стандартизовані параметри рівняння представлені у таблиці 2. Як видно з таблиці 2, варіація величини утворення шкідливих відходів на 57,9 % обумовлена варіацією чисельності наявного населення і прибутку підприємств. При цьому зростання чисельності наявного населення на 1 тис. осіб. призвело б до збільшення небезпечних відходів на 692 т, а зростання прибутку на 1 млн грн призвело би до їх зменшення на 67 т в середньому по містах Донецької області за інших незмінних умов.

Параметри множинної лінійної регресії за 2008 р. по містах Донецької області

Результативний показник	Параметр регресії			Критерій апроксимації	
	a_0	a_1	a_2	F-критерій	R^2
Утворення небезпечних відходів, т	-35927	-67,08	691,74	17,2	0,579
Стандартизовані коефіцієнти	-	-1,403	1,859	-	-
Викиди в атмосферу, тис. т	22,7	0,02	0,14	12,4	0,498
Стандартизовані коефіцієнти	-	0,361	0,004	-	-

Стандартизовані коефіцієнти регресії свідчать про те, що фактором зростання розміру небезпечних відходів є чисельність наявного населення, а фактором зменшення – прибуток підприємств.

Зміна показника викидів в атмосферу на 49,8 % обумовлена варіацією чисельності наявного населення і прибутку підприємств. Збільшення чисельності наявного населення на 1 тис. осіб привело б до зростання викидів в атмосферу на 140 т, а зростання прибутку на 1 млн грн привело би до його зростання на 20 т в середньому по містах Донецької області за інших рівних умов.

Стандартизовані коефіцієнти регресії свідчать про те, що більший вплив в 2008 р. на варіацію викидів в атмосферу спричиняв показник прибутку підприємств порівняно з чисельністю наявного населення ($0,361 > 0,004$). Отже, розраховані коефіцієнти свідчать про необхідність перерозподілу фінансування екологічних заходів між секторами фінансових і нефінансових організацій та сектором домогосподарств відповідно до їх впливу на екологічну ситуацію. Методика перерозподілу може також враховувати отримані стандартизовані коефіцієнти через такі логічні міркування: як сектор впливає на навколишнє середовище, так і повинен сплачувати за свій вплив.

Динаміка викидів шкідливих речовин в атмосферу була змодельована в даній роботі за допомогою трендових регресійних моделей з використанням засобів Excel. У результаті на основі максимального значення коефіцієнта детермінації ($R_2 = 0,786$) була обрана трендова експоненційна модель динаміки результату поточного фінансування охорони навколишнього середовища, яке має наступний вигляд:

$$y_t = 1757e^{0,009t} \quad (2)$$

Параметр $a_1 = 0,009$ характеризує темп приросту функції показника від часу, тобто обсяг викидів шкідливих речовин від стаціонарних і пересувних джерел зростають в середньому щорічно на 0,9 %. За умови збереження даної тенденції і незмінності інших чинників впливу обсяги викидів в атмосферу по Донецькій області складуть до 2011 р. 1940 тис. т з вірогідним відхиленням в 42 тис. т. Логічно допустити, що фінансування природоохоронних заходів з очищення атмосфери повинно зростати не меншими темпами, в іншому випадку деструктивні зміни екологічної ситуації поглибляться, наслідки чого буде вкрай важко ліквідувати. Дану умову можна формалізувати наступним чином: $T_{\text{фінансування}} > T_{\text{забруднення}}$.

Отже, результати дослідження показали, що екологічні платежі по Донецькій області більшою мірою зумовлені зростанням викидів у атмосферу, ніж показником утворення небезпечних відходів. У свою чергу, на обсяги утворення відходів більш впливає чисельність наявного населення, а збільшення викидів в атмосферу зумовлене діяльністю підприємств. Таким чином, доцільно замість зборів запровадити обов'язкові витрати на екологізацію виробництва з урахуванням специфіки діяльності підприємства і обсягів прибутку, через те, що різноманітні екологічні збори з підприємств не стимулюють збільшення витрат на природоохоронну діяльність. Крім того, необхідно стимулювати капітальні витрати на екологізацію, через те, що поточні витрати не вирішують проблеми, а лише затягують строки функціонування екологічно небезпечних фондів, крім того, поточні витрати мають тенденцію до зростання.

Така ситуація вимагає залучення значних фінансових вкладень для усунення негативних наслідків забруднення навколишнього середовища по регіону і впровадження нових безвідходних екологічно чистих технологій. Отже, моделювання і прогнозування показників екологічної безпеки є необхідним при розробці і здійсненні програм екологічного розвитку, а також для визначення необхідних обсягів інвестицій для перетворення шкідливого на екологічно безпечне виробництво для Донецького регіону, а значить і України в цілому.

Література

1. Данилов–Данильян В. И. Экологический вызов и устойчивое развитие / В. И. Данилов–Данильян, К. С. Лосев. – М. : Прогресс-традиция, 2000. – 416 с.
2. Социально-экономический потенциал устойчивого развития / под ред. Л. Г. Мельника, Л. Л. Хенса. – Сумы : ИТД “Университетская книга”, 2007. – 1120 с.
3. Экология и экономика природопользования / под ред. Э. В. Гирусова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 591 с.
4. Ресурсозбереження та економічний розвиток України : монографія / за ред. І. М. Сотник. – Суми : ВТД “Університетська книга”, 2006. – 551 с.

5. Тарасова В. В. Екологічна статистика : підручник / В. В. Тарасова. – К. : Центр учеб. л-ри, 2008. – 392 с.
6. Шамилева Л. Л. Статистическое моделирование и прогнозирование. Курс лекций : учеб. пособие / Л. Л. Шамилева. – Донецк : Каштан, 2008. – 310 с.
7. Статистичний щорічник Донецької області за 2008 рік / за ред. О. А. Зеленого. – Донецьк : Голов. управ. статистики у Донецькій обл., 2009. – 495 с.

УДК 330.101:368.02

Ю. Б. БАГЛЮК

Донецький національний університет

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ ІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Виконано оцінку стану вітчизняного страхового ринку та присутності на ньому іноземного капіталу. Відмічено слабке входження вітчизняного страхового капіталу у світову фінансову систему. Визначено сильні і слабкі сторони інтеграції вітчизняного страхового ринку в сучасному інтеграційному процесі. Сформульовано напрямки підвищення його конкурентоспроможності.

The estimation of domestic insurance market and presence of foreign capital on it is executed. The weak intromission of domestic insurance capital is marked in the world financial system. The strong and weak sides of integration are certain domestic insurance market in a modern integration process. Directions of increase his competitiveness are formulated.

Вступ. Страхування вважається найбільш інтегрованою формою фінансової діяльності, що обумовлюється сумісними зв'язками між страховими компаніями світу. Приспосовуючись до швидко змінної економічної ситуації, ринки страхових послуг різних країн почали активно розвиватися у напрямі створення єдиного міжнародного страхового простору. Ця тенденція об'єднання торкнулася всіх сфер страхового бізнесу та охопила велику частку країн у процесі інтеграції страхування.

Особливістю сучасного етапу розвитку світового ринку страхування є вільний доступ зарубіжних страховиків на національні ринки. Серед причин виникнення на страховому ринку глобальної тенденції до інтеграції є вихід світової спільноти на новий етап розвитку, що відображає виникнення тісніших контактів між національними ринками і створення єдиного культурного, інформаційного і економічного простору. Відкриття національних кордонів та ліквідація бар'єрів між країнами у страховому бізнесі породили ефект інтеграції щодо розширення кола партнерів і зарубіжних представництв компаній через виникнення масштабного міжнародного розподілу праці, розвиток індустрії міжнародного туризму, появу нових сегментів страхування.

Не випадково, що сучасний стан інтеграційного процесу страхового ринку широко розглядається такими науковцями, як Г. Лозова [1], А.В. Мікрюкова [2], С. Недбаєва [3], Н.В. Приказюк [5], О. Рожко [6], Л. Ширінян, А. Глущенко [7] тощо.

Метою статті є оцінка присутності іноземного капіталу і можливостей інтеграції українського страхового ринку в світову фінансову систему.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація світового страхового ринку, відзначає С. Недбаєва, є процесом усунення законодавчих і економічних бар'єрів між національними страховими господарствами, який відбувається під впливом змін у світовій економіці і має кінцевою метою формування глобального страхового простору [3, с. 48].

У 2008 р. страхові ринки світу одержали страхових надходжень на суму 4,1 трлн дол. США. У порівнянні з 2000 р. ємність світового страхового ринку зросла на 68,0 %. Середньорічний темп приросту страхових премій у період з 1996 р. по 2000 р. становив 6,5 %, у 2000–2008 рр. ріст страхового ринку здійснювався більш високими темпами – із щорічним приростом 7,6 %. В останні кризові роки середньорічні темпи динаміки світового страхового ринку уповільнилися [8].

Глобалізація страхового ринку відображає сукупність головних тенденцій розвитку світового страхового господарства, але в той же час відрізняється особливостями, пов'язаними із специфікою страхової діяльності щодо перерозподілу ризиків.

Прояви світової фінансової кризи привели до спаду ділової активності на страховому ринку України. Головною його проблемою в 2009 році стали масові банкрутства страхових компаній. Станом на 1.01.2010 р. кількість страхових компаній склала 450 одиниць, в т.ч. 378 за ризиковими видами страхування, 72 – зі страхування життя. Разом з тим, український страховий ринок дозволяє вигідно розміщувати кошти, оскільки він є привабливим для іноземних компаній. Цей процес, відзначає А.В. Мікрюкова, здійснюється, по-перше, – інвестуванням у вже існуючі національні страхові компанії або створенням власних повноцінних дочірніх структур, по-друге, – відкриттям іноземними страховиками філій на території України [2, с. 80].

Для української економіки і внутрішніх інвесторів більш прийнятним є варіант, коли прихід іноземних компаній здійснюється через участь у капіталі або викуп вітчизняних страхових компаній. У такому разі виграє держава, оскільки спрощується процес контролю за фінансовими операціями вітчизняних страховиків, які отри-